

narodne noše, pohoštvo, vezenine in panjske končnice, ter za spomine iz časov Ilirije. V spomin na obisk so gostje prejeli vse letnike »Etnologa«. O muzeju in njega uredbi so se zelo pohvalno izrazili. — V mesecu marcu so obiskali muzej številni srbski se-

ljaki iz okolice Kruševca. Naša slika nam jih kaže pred ljubljanskim muzejem zbrane okrog obeh ravnatelj. Poleti je muzej obiskala mešana jugoslovansko-bolgarska komisija, v jeseni pa celokupno članstvo historičnega seminarja iz zagrebške univerze.

Seljaki iz okolice Kruševca na posetu v ljubljanskem muzeju dne 22. marca 1930.

K. Hilden: Neandertalshminen ja hänen maantieteellisen ulevinneisyytensä. (L'homme de Néanderthal et sa distribution géographique). Helsinki 1930.

Neanderthalski človek in njegova geografska razporeditev.

Smoter tega članka je, nuditi na podlagi zadnjih publikacij kratek pregled o našem dosedanjem znanju neanderthalskega človeka, o njegovem kronološkem pojavljanju, geografski razporeditvi, njegovih fizičnih lastnostih, industriji in razprostranjenosti.

Po zgodovinski sestavi najditev, ko nam je danih nekaj predstav o času ledene dobe, opazuje pisatelj dalj

časa teritorialno vprašanje, katero je zavzel neanderthalski človek z ozirom na zadnje najditve. Sergi n. pr. omenja odkritje lobanj leta 1929. v okrožju Rima. Zemljevid na strani 47. vsebuje vse najdbe, katerih starost in pristnost so neovrgljive, kakor n. pr. izkopanine iz Podkumoka, Simferopola, Saint Brédaladeja. Vse te kažejo sorodnost z neanderthalskim človekom, kar pa do sedaj še, ni končno veljavno; so najbrže v zvezi s tem tipom. Najvažnejše izkopanine za karakterizacijo neanderthalskega človeka so popisane bolj podrobno. Na istem zemljevidu je po Obermaierju (1925) narisana največja ledeniška razežnost ledene dobe. Položaj plasti v odnosu z ledom kritega prostranstva predstavlja tako rekoč z

natančnostjo posebno razporeditev neanderthalskega človeka. Dalje prikazuje zemljevid natančno, kot pravi med drugimi tudi von Eickstedt (1925 do 1926), jasno začrtano mejo zavzetega teritorija po neanderthalskem človeku, zadostno izolirano od drugega sveta trdeč, da je bila ustvarjena nekdanja Evropa kot zatočišče pračloveku, njegovemu razvoju in kretanju.

Avtor razlaga najvažnejše telesne lastnosti neanderthalskega človeka in jih opisuje drugo za drugo po Schwabeju (1923), Bouleju (1923), Obermaierju (1925), Keithu (1925) itd. V kratkem pregledu predstavlja neanderthalskega človeka kot omejen tip, ki se ostro loči od plemena sapiens. Izraz »neanderthalska rasa«, ki se še čisto uporablja, se mora izključiti. Tudi naš pisatelj se strinja s trditvijo mnogih učenjakov, da se mora neanderthalski človek izvesti kot posebno pleme.

Manj važno je vprašanje, da-li da se imenuje ali Homo primigenius ali Homo sapiens. Verjetno pa je, da neanderthalska vrsta s svoje strani najbrže deli pleme, četudi je domneva prava v podrobnem popisu, da je bilo neanderthalsko stanje veliko nižje, kot se je pojavljalo kasneje pri Homo sapiens.

Kar se tiče telesne značilnosti neanderthalskega človeka, jih pisatelj objavlja po različnih drugih učenjakih. Po avtorjevem smislu je najbolj verjetno mnenje Eickstedta, ki temelji na lobanji »La Chapelle — aux — Saints« (slika 11.).

Nato, ko je pisatelj posvetil nekaj strani psihološki kvaliteti in materialni kulturi neanderthalskega človeka, opazuje razvoj in imigracijo tega plemena. Vse kaže, da njegovo pokolenje ni evropsko, marveč, da je prišel iz drugega dela sveta, najbrže iz Afrike. Ta trditev je podprta po Rhode-

siških izkopaninah, ki jih avtor podrobno popisuje. Priobčuje tudi Ramströmovo mnenje in dokazuje, da pripadajo lobanja in dolge kosti različnim osebam, da pa se pripisuje samo lobanja prvotnemu neanderthalcu.

Nizka spodnja čeljust de Bagnolas in deli galilaenske lobanje, namreč izvenevropske najditve ali njenega obmejnega ozemlja, nam prikazujejo iste primitivne lastnosti, v trditvi, da se je predhodna evolucija neanderthalskega človeka izvršila v Afriki.

Prvotnega sorodstva med Homo primigenius in Homo sapiens najbrže ni. Kljub pithecojdnim lastnostim neanderthalskega pračloveka srečamo v njem poseben tip. Razlika med obema plemenoma s kronološkega in kulturnega vidika in vmesne oblike med Homo primigenius in Homo sapiens, ni dokazana.

Tudi časovna razlika je dvomljiva, če je zadostna med Moustérienom in Aurignacienom, ustvariti tip sapiens, ki se specifično razlikuje od tipa primigenius. Z malimi izjemami (Weidenreich 1927) je obče mnenje evropskih antropologov, da sedaj živeči človek ne izhaja direktno iz neanderthalskega človeka. Čisto različno je Hrdličkovo mnenje v njegovem spisu: »Huxley Memorial Lecture« (1927), da je nemogoče določiti točno mejo med mousterijsko in slednjo periodo, da pa veže direktna črta tip primigenius s tipom sapiens. Avtor poroča o Hrdličkovi sodbi precej podrobno, toda ni mnenja, da bi mogel ameriški antropolog doprinesti neomajne dokaze v dobro svoji tezi.

Zato ni skoro dvoma, da se je Homo sapiens priselil z zapada. Ker je nemožen dokaz istočasnega bitja obeh tipov primigenius in sapiens, je verjetno, da je za useljevanja Homo sapiensa neanderthalski človek že popolnoma izginil. Vzroki tega izginotja

so lahko najrazličnejši. Privlačno je mnenje v. Eickstedtovo (1925), da so iskani glavni vzroki v minimalni težnji prilagoditve. »In einem Mangel an Anpassungskapazität wird man fast immer in erster Linie die Ursache für das Aussterben, wie das Zurückgedrängt werden einer biologischen Form suchen müssen.«

Neanderthalski človek si pridrži še dosti nerazvozljivih problemov in pričakovati je, da bodo še dolgo antropološka raziskavanja usmerjena na tako zvani tip v epohi paleolitskega človeka.

Temu poročilu dodajemo še to, da je najzanimivejša točka v tem delu problem, ali sedanji Evropejec in njegovi sorodniki izhajajo direktno od diluvijalnega neanderthalca po poti evolucije, ali imajo svojega lastnega prednika? Tudi nastaja vprašanje je-li živel ta prednik (homo sapiens) isto dobo z neanderthalcem, ali pozneje? Pred dvema deceniji so najznamenitejši nemški in drugi antropologi, na čelu jim G. Schwalbe, zagovarjali evolucijo modernega človeka direktno od Neanderthalca. V Jugoslaviji se jim je pridružil naš slavni geolog in paleontolog D. Gorjanovič-Kramberger in je o tej temi predaval na I. kongresu srbskih zdravnikov in naravoslovcev v Beogradu (1905.) ter v »Srpskem geografskem društvu« v Beogradu leta 1911. Na prvo in drugo predavanje je odgovoril podpisani (Dodatek »Starinaru« N. R. III., str. 28 do 30. Beograd 1909.; »Srpski Književni Glasnik«, XXVII, 12., str. 960, Beograd (1911.) odklanjajoč nazore G. Schwalbeja in Gorjanovič-Krambergerja. To je bilo pred 21 leti. Deset let pozneje (1919.) imel je podpisani zopet priliko, da to ponovi v Parizu: »Nous ne comprenons pas comment peut tout d'un coup survenir, au paléolithique récent, cette intelligence

supérieure qui augmente le volume du cerveau; ni pourquoi, au paléolithique inférieur, un front bas et des »tori supraorbitales« saillants correspondent à un niveau très bas de l'intelligence? Le savant professeur a constaté ces faits et des phénomènes d'adaptation morphologique, mais il n'a pas exposé les causes et les circonstances de ces changements et, quand il a voulu essayer de le faire, il semble qu'il ait été dans l'erreur. Nous pensons, nous, que l'homme a dû d'abord se perfectionner, que son front a dû s'élever et son cerveau se compliquer, quand les conditions d'existence lui ont permis de mieux développer sa vie et son intelligence; nous ne nions pas l'évolution de l'homme avant l'âge paléolithique, mais nous estimons que les races humaines ne se modifient en rien dans leurs caractères essentiels. Notamment, les influences mécaniques ne peuvent pas être, comme le veulent certains anthropologistes, la cause des changements physiques des races. En général, une race ne se modifie que par le croisement. Nous n'expliquons pas l'apparition de l'homme du paléolithique récent avec un front plus haut, un cerveau et un indice céphalique plus grands, comme un résultat de l'évolution morphologique directe, mais comme le résultat du mélange avec une race plus perfectionnée; la forme du cerveau provenant de l'une et les arcades sourcilières proéminentes restant comme un héritage de l'autre. La supposition de l'existence de races humaines supérieures n'est pas une hypothèse; elle est confirmée par des exemples comme les hommes de Galley-Hill et de l'Olmo (ce dernier découvert en 1863 dans la vallée de l'Arno). Le premier de ces crânes ressemble, tandis que le second correspond tout à fait, à l'Européen moder-

ne; ce fait a troublé certains anthropologistes, qui mirent en doute leur authenticité. Nous sommes d'avis que ces deux crânes appertinent à l'âge pré-moustérien, car la filiation du Paléolithique moyen à l'Européen moderne est tout à fait logique. La race néanderthalienne et sa civilisation se sont éteintes dans un cataclysme; mais, sans doute, quelque part, en Eurasie, et à la même époque que l'homme de Krapina, vivait l'ancêtre de l'«homme europaeus», déjà supérieur physiquement et intellectuellement. L'homme néanderthalien a dû disparaître, de par la loi de la lutte pour l'existence, de la même manière que les Peaux-Rouges des États-Unis». (N. Županić, Les premiers habitants, des pays Yougoslaves. Ethnologie paléolithique et néolithique de l'Illyricum, pag. 12—13. Extrait de la Revue Anthropologique, Paris 1919). Teh nazorov, o izvoru moderne človeka in njegovem odnosu do neanderthalca in drugih fosilnih in nefosilnih človeških fel se drži podpisani še danes. (N. Županić, Paleolitsko ljudstvo na tlu Južnih Slovena. Narodna enciklopedija, III., str. 331 do 335).

N. Županić.

B. Škerlj, Menarha pri Slovenkah. (Zdravniški Vestnik, II., 3). Ljubljana 1930.

Na osnovi 506 opazovanj je avtor izračunal, da nastopa menarha pri Slovenkah s 14 leti 4 m. in 24 d. Razteznost dobe za prvo pojavo menstruacije obsega 12 let, in to od 9. do 20. leta. Najčesče je nastop menarhe vezan za 14. leto življenja (21.35%). V posameznih srezih bivše ljubljanske oblasti se pojavlja menarha na sledeči način: Črnomelj — 13. 67 let, Logatec — 13.69, Ljubljana mesto — 13.84, Kranj — 13.92, Litija — 14.08, Novo mesto — 14.63, Ljubljana okolica — 14.73, Radovljica — 14.74, Kočevje —

15.00, Krško — 15.00, Kamnik — 15.07, Brežice — 15.67. Izgleda, da se spolna zrelost pojavlja najprej pri Belokranjcih, za kar morda govori tudi to, da so se pred sto leti zelo zgodaj možile. Takó n. pr. je župnik Ivan Šašel¹ utrdil na osnovi zapiskov v matrikah adlešičke župnije ob Kolpi, da je bila l. 1799. poročena Ana Veselič stara stoprav 12 let; l. 1796. se je omožila Ana Jaklič in l. 1800. Kata Rožman s 13 leti. V desetletju 1791. do 1800. je bilo 5 ženinov in 5 nevest starih po 14 let; 14 ženinov in 18 nevest po 15 let in 26 ženinov in 26 nevest po 16 let. V desetletju 1801. do 1810. pa 2 ženina in 2 nevesti s 14 leti; 4 ženini in 4 neveste s 15 in 10 ženinov in 14 nevest s 16 leti. V desetletju 1811. do 1820. pa ni več nobenega ženina, in ena sama nevesta s 14 leti.

N. Županić.

† Dr. J. W. Fewkes. 31. maja t. l. je umrl v mestu Forest Glen ameriški etnolog dr. Jesse Walter Fewkes v 79. letu svoje starosti. Dr. Fewkes je napisal obsežne studije o folkloru in življenju Indijancev na jugozapadu Združenih držav. Proslavil se je na biološkem in na etnološkem polju. Opisal je med drugim tudi kačje plese, običaje in vero Hopi Indijancev in drugih indijanskih plemen ter zbudil zanimanje ameriškega občinstva za stare indijanske civilizacije.

Bil je prvi, ki je uporabil fonograf za fiksiranje indijanske godbe. V letih 1891. in 1894. je vodil arheološke ekspedicije v Arizono. Od leta 1895. do leta 1918. je bil predstojnik urada za ameriško etnologijo pri Smithsoniani Instituciji.

Rodil se je 14. novembra 1850. v Newtonu (Mass). V sedemdesetih letih

¹ I. Šašel, Zgodovina adlešičke fare na Belokranjskem, str. 12. (Zgodovina farã ljubljanske škofije, IV. izdaja A. Koblar). Ljubljana 1887.